№ 11 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆՎԱՐԻ 27

1904

ԵՐԵՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆՎԱՐԻ 27 № 11

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ“.
կամ Tiflis, Rédaction „Mschak“.
Տելեֆոն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՇԱԿ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ

(32-ՐԴ ՏԱՐԻ)

ՆԵՐԿԱՅ 1904 ԹՒԱԿԱՆԻՆ

«ՄՇԱԿԸ» ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԻ ՆՈՅՆ ՊՐՈԳՐԱՄՈՎ ԵՒ ՆՈՅՆ ՈՒՂՂՈՒԹԵԱՄԲ

ամեն օր, բացի տօներին յաջորդող օրերից:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 րուբլի է, տասն և մէկ ամսվանը նոյնպէս 10 ր., տասն ամսվանը՝ 9 ր., իննը և ութ ամսվանը՝ 8 ր., եօթ և վեց ամսվանը՝ 6 ր., հինգ ամսվանը՝ 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4 ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր., երկու ամսվանը՝ 2 ր., մի ամսվանը՝ 1 րուբլի, յունվարի 15-ից մինչև մարտի 1-ը նոյնպէս 1 րուբլի:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. Ամերիկայի բաժանորդները պէտք է վճարեն տարեկան 6 դոլլար. Եւրոպայի բաժանորդները՝ 30 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 րուբլի:

«ՄՇԱԿԻՆ» գրվել կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բազարնայա և Բարօնսկայա փողոցների անկիւն) և Գուտտէնբէրգ» գրավաճառանոցում:

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար և առհասարակ նամակներ և ծրարներ ուղարկելիս, պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

Յայտարարութիւնները ընդունվում են բոլոր լեզուներով:

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Տոկուն և յարատև աշխատանք.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մամուլ. Նամակ Բաթումից. Ներքին լուրեր. — ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Պատերազմի նախընթաց օրը. Հեռաւոր Արևելքում. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Ժողովրդական կրթական ընկերութիւնները.

ՏՈԿՈՒՆ ԵՒ ՅԱՐԱՏԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ.

Մեր սերնդին պակասում է տոկունութիւն և յամառ աշխատանք իր գործունէութեան մէջ: Առանձին-առանձին դէպքերում մարդիկ ցոյց են տալիս և մտածելու ընդունակութիւն և մի որ և է օգտաւէտ գործ կատարելու հմտութիւն, բայց երբ պահանջվում է տոկուն, սխտեմական և յարատև աշխատանք, այնտեղ շատ քչերն են դիմանում և յետ են քաշվում իրանց յանձն առած պարտաւորութիւնից:

Մեր երկրի կեանքը ամեն օր հանդէս է բերում բազմաթիւ խնդիրներ և գործեր, որոնք պահանջում են կուլտուրական ոյժերի եռանդոտ և անձնուէր գործունէութիւն: Եւ սակայն օրեր, շաբաթներ և տարիներ անցնում են առանց նոր գործողների թւի աւելանալուն: Արձանագրելով ընթացիկ երևոյթները մենք նկատում ենք, որ այս և այն տեղում կազմվում են բարեգործական, գիտնական և ուրիշ ընկերութիւններ, գրական և գեղարուեստական գործողների խմբակցութիւններ, բայց իրապէս գործնական կեանքում մենք մի գլուխ գանգատներ ենք լսում, որ թէ ընկերութիւնները և թէ զանազան հիմնարկութիւնները թոյլ են առաջ գնում կամ բոլորովին մեռած դրութեան մէջ են, որովհետև չը կան տոկուն աշխատողներ, որոնք կեանք ներշնչէին իրանց անձնաւորութեամբ և գործունէութեամբ:

Ոչ մի գործ, լինի դա վերաբերեալ նիւթական առօրեայ կեանքին, թէ մարդկանց բարոյական և իդէալական ձգտումների իրագործութեան, չէ կարող առաջ գնալ և աջողութիւն ունենալ, մինչև մարդիկ չը սովորեն լուրջ և բարեխղճօրէն վերաբերվել այդ գործին:

Մէկը, լսելով մեր հասարակութեան մէջ լսվող խօսակցութիւնները և դատողութիւնները, կարող էր ենթադրել, որ մենք եւրօպական ազգ ենք դարձել և որ մեզ համար կենսական անհրաժեշտութիւն են դարձել որոշ տնտեսական և բարոյական ու մտաւոր պահանջները: Բայց բաւական է փոքր ինչ աւելի խորը քննել մեր իրականութիւնը համոզվելու համար, որ մենք իրապէս դեռ շատ մակերևոյթական կերպով ենք վերաբերվում լուրջ կուլտուրական պահանջներին և անկարող ենք յարատև և տոկուն աշխատանք գործ դնել նրանց պատուաստելու, զարգացնելու և դրա համեմատ նրանց բաւարարութիւն տալու համար միջոցներ իրագործելու կեանքի մէջ:

Տոկուն, յամառ և խելացի կուլտուրական աշխատանքի պակասութիւնը շատ աչքի է ընկնում մեր գործունէութեան մէջ և խոչընդոտ է հանդիսանում մեր երկրի կանօնաւոր զարգացմանը:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼ

Յունվարը հաշւի ամիս է: Պարբերական հրատարակութիւնները շտապում են անցկացրած մի տարվայ գումարները ներկայացնել, կեանքի զանազան ասպարէզներում առաջ եկած փոփոխութիւնները ընդգծել, բացատրել հասարակական հոսանքների էութիւնը, մի խօսքով, ընթերցողի առջև դնում են կեանքի հայելին: Զմիւռնիայի «Արևելեան Մամուլը», մի շաբաթաթերթ, որ ամեն ջանք գործ է դնում գրական մի կենդանի օրգան լինելու, որքան այդ հնարաւոր է Թիւրքիայում, համառօտ մի տեսութիւն է նուիրել անցեալ տարուն, որի մէջ, սակայն, չենք գտնում առաջադիմութեան, կեանքի բարեփոխվող պայմանների նկարագրութիւն: Մեղաւորը այդտեղ, ի հարկէ, «Արևելեան Մամուլը» չէ: Եւ եթէ կայ այդտեղ և այն պակասութիւնը, որ չէ գրված նոյն իսկ գրական մի ընդհանուր տեսութիւն, դրա պատճառն էլ մենք տրամադիր ենք տեսնելու այն հանգամանքի մէջ, որ գրական կեանքն էլ մի առանձին կենդանութիւն չէր ներկայացնում:

Այդպէս չէր, ի հարկէ, Ռուսաստանի կեանքը: «Русскія Вѣд.» լրագիրը մի առանձին մեծ յաւելուածի մէջ, որ մի ամբողջ հատորի ծաւալն ունի, պատկերացնում է անցեալ տարվայ կեանքը: Եւ որովհետև գրականութիւնն է, որ չը նայած զանազանվող, միմեանց հակասող կարծիքներին ու դատողութիւններին, մնում է կեանքի իսկական հայելին ու ցոլացնում է իր մէջ հասարակական տրամադրութիւնն ու հոսանքները, ուստի մենք կը տեսնենք, թէ ինչպէս է ռուս առաջադիմական լրագիրը բնորոշում գրականութիւնը:

Վերջին տարիների գրականութիւնը—ասում է լրագիրը—աչքի է ընկնում իր կենդանութեամբ. երևացին նոր եւ աչքի ընկնող տաղանդներ, վիպագրութեան մէջ հանդէս եկաւ ձգտում ըրբբրութիւն լուսաբանելու հասարակական եւ փիլիսոփայական հարցերը, ինչպէս եւ անհատի հոգին, այնպիսի ինքնուրոյնութեամբ, որ սովորական չէր անցեալ տարիների ընթացքում: Ցոլացնելով իր մէջ հասարական մտքի թափառումները, գրականութիւնը ինքն էլ ներկայանում էր իբրեւ մի թափառում, անհաստատ, երերվող քան, որ կամ եռանդոտ ու ուժեղ է, կամ թոյլ ու հիասթափված, կամ խոհերի անձնատուր եղած:

Այս պատկերը, որ ներկայացնում է կեանքի հայելին, չէ գոհացնում լրագրին:

Տաղանդները շատ են, գրականութիւնը կենդա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

> Գիտութիւնը տալիս է մտածողութեան կարողութիւն, իսկ մտածողութեան միջոցով առաջ է գալիս ժողովրդի մէջ ոյժ ու լրջութիւն:
>
> **Ալէքսանդր Ֆօն Հումբօլդ:**

> Մի քաղաքակիրթ և առևտրական երկրում ժողովրդի կրթութիւնը պահանջում է պետութեան կողմից աւելի մեծ ուշադրութիւն, քան ընկերութեան վերին, ունևոր դասակարգերի կրթութիւնը:
>
> **Ադամ Սմիթ:**

Արևմտեան Եւրոպայի քաղաքական-հասարակական կեանքի ներկայ պայմաններում, կուլտուրական բարձր բարիքներ վայելելը շարունակում է դեռ ևս ազգաբնակութեան միայն մի մասի առանձին մենաշնորհը կազմել: Բանւորի, չունևոր արհեստաւորի (ձեռագործ արհեստաւորի, որի վիճակը Եւրօպայում՝ տեխնիքական ինդուստրիայի դիմաց, նոյնքան անմխիթար է, որքան բանւորինը) և գիւղացու մատաղ սերունդը շատ հեռու է միջնակարգ, համալսարանական և այլ կարգի մասնագիտական կրթութիւն ստանալու բաղդից:

Ի՞նչ է պատճառը այս տխուր ու ծայրահեղ հակասութեան: Անշուշտ, կեանքի այդօրինակ պատկերը չունի իրական-օրինական որ և է անսրդար հիմունք: Աւելի քան մի դար ունենք մեր ետև, երբ լիբերալիզմը յեղաշրջեց իրաւական-քաղաքական հին կարգերը և վերստեղծեց կեանքի նոր բէժիմ, դնելով ազգաբնակութեան բոլոր խաւերին մի և նոյն լեգալ հողի վրա: Ո՛չ, կեանքի այդ բնեռային հակասութեան իրական հիմքը այլ է, աւելի կնճռոտ, աւելի բարդ ու ահաւոր: Այդ հիմքը կայանում է արդի տնտեսական-սօցիալական չարաբաստիկ պայմանների մէջ: Այսօր ստորին խաւերը իրաւապէս կարող են բարձր կրթութիւն ստանալ և այդ միջոցով պատասխանատու կոչում ստանձնել, հասարակական կեանքում կարևոր ֆունկցիաների ղեկավար դառնալ և այլն, սակայն նրանք չեն կարող, որովհետև տնտեսապէս ընկճված են, և երբեք չը պիտի կարողանան, քանի նրանք այդ վիճակը պահպանեն: Ուրեմն, կայ իրաւունք բարձրանալու, բայց բացակայում է տնտեսական միջոցը, որի չը գոյութեամբ կորչում է նաև իրաւունքի իրական նշանակութիւնը: Չէ որ ըստ Մարքսի Պատմական մատերիալիստական մեկնաբանութեան (Materialistische Geschichtsauffassung) անհերքելի ճշդութեան՝ «Պատմական կեանքի առաջադիմութեան իսկական հիմունքը կազմում է ազգերի տնտեսական վիճակը. մնացած բոլորը՝ իրաւական, քաղաքական, գրական, կրօնական-բարոյական եւ այլն, միայն տնտեսականի վերաշինուածք (Ueberbau) մասերն են կազմում»:

Սակայն, այսպէս թէ այնպէս, պէտք է, վերջապէս, նախ քան բոլորիս փափագած վարդագոյն ապագայի իրականացումը, ժամանակակից տխուր պայմանների սահմանում ձեռք բերել միջոցներ, որոնցով այս կամ այն չափով հնարաւոր լինէր արդի փարթամ քաղաքակրթութիւնից գէթ փոքր լոյս ցողել ստորին՝ նախապաշարմունքի և տգիտութեան մէջ խարխափող մասսայի մէջ:

Վերևից ներքև մտաւոր բարիքներ փոխադրող այդ կարևոր ֆունկցիան, որ կուլտուրական նշանակալից ֆակտօրներից մէկը դառնալու պարտականութիւնն է ստանձնել, համարվում են ժողովրդական կրթական ընկերութիւնները: Շատ ու շատ օգտակար ձեռնարկութիւններ, ընկերութիւններ՝ տնտեսական թէ մտաւոր սահմանում, որոնց գոյութիւնը արդէն վաղուց քաղաքացիական իրաւունք են ստացել Եւրօպայում,—և որոնցով անգամ դեռ գոհ չէ այսօր արմատապէս մտածող ու բարեփոխելու տրամադրված արմատական կուսակցութիւնը,—մեր խաւար հօրիզոնում դեռ ևս իդէալական են թւում, հեռու, միանգամայն անիրագործելի:

Ժողովրդական կրթական ընկերութիւններ (Volksbillungsvereine), իրանց զուտ գաղափարական-բարեգործական բնաւորութեամբ, գոյութիւն ունեն արևմտեան Եւրօպայի բոլոր քաղաքակիրթ երկրներում և Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգներում: Նրանց հիմնական նպատակն է՝ հնարաւոր միջոցներով սփռել ժողովրդի՝ յատկապէս չունեւոր դասակարգերի մէջ գրականութեան, գիտութեան սէրմեր, բնդլայնել նրա մտաւոր նեղ աշխարհահայեցողութիւնը եւ յաջորդաբար ծանօթացնել նրան գրական-գիտնական աշխարհում կատարվող կարեւոր հոսանքների եւ երեւոյթների հետ:

Գործունէութեան այդ նպատակով, ժողովրդական կրթական ընկերութիւնները հանդիսանում են պետութեան և քաղաքային իրաւասութեան մի օժանդակ օղակը՝ հասարակական ձգտումների նկատմամբ: Այդ ընկերութիւնների գոյութիւնը ամենևին պայմանաւորված չէ որ և է օրէնսդրական—ստիպողական որոշումներով: Նրանք միանգամայն անկախ ու ինքնուրոյն մարմիններ են, առաջացած կուլտուրական անխուսափելի պահանջների ազդեցութեան տակ. բաղկացած սօցիալական զգացումներով տոգորված անդամներից, որոնք այս կամ այն գոհողութեան գնով, ստանձնել են իրանց նմանին բարոյապէս ծառայելու սրբազան պարտականութիւնը: Նրանց համար պարզ է և բնական՝ ժամանակակից պայմանների սահմանում, որ մինչև 14 տարեկան հասակը տարրական կրթութիւն ստանալուց յետոյ, ժողովրդի մատաղ սերունդը դատապարտված է մտնել կեանքի անեղ կռւի մէջ և ֆիզիքական ոյժերի գնով տնտեսական կեանք ապահովելու ծանր լուծը ստանձնել իր վրա: Ձեռք չը բերել կեանքի՝ այսպէս ասած, մի շարունակական դպրոց, որպէս զի դրա միջոցով հնարաւոր դիւրութիւններ տրվի ժողովրդի այդ խորթացած ու կոշտացած զաւակին՝—իր միտքը աւելի կրթելու, աւելի հրահանգելու առնական հասակում,—նշանակում է տնտեսական անծայր գժբաղդութեան վրա աւելացնել և մտաւոր—բարոյական անյատակ չարիքը:

Ըստ գործունէութեան եղանակի, բաժանվում են այդ ընկերութիւնները երկու կարգի՝ ագիտատօրական և գործնական: Առաջին եղանակով աշխատում են նրանք՝ բանաւոր և գրաւոր պրօպագանդայով գրաւել պետութեան, համայնական զանազան մարմինների և քաղաքային իրաւասութեան ուշադրութիւնը և դրդել նրանց՝ ընդլայնել իրանց սօցիալ-քաղաքական գործունէութեան շրջանը, ստեղծել հնարաւոր դիւրութիւններ հասարակ ժողովրդի մտաւոր-բարոյական կեանքի առաջադիմութեան համար եւ բարեփոխութիւններ ներարկել գոյութիւն ունեցող համայնական կրթական սիստեմը:

Նրանք ագիտացիա անում են նաև հեղինակների և հրատարակիչների դէմ: Առաջին՝ ժողովրդական գրքերի, պարզը

նացած է, բայց դա այն կենդանութիւնը չէ, երբ բոլոր յուզված ոյժերը ուղղվում են դէպի մի կողմ, դա «մրցութեան» եռացումն չէ, այլ մի անցողական շրջան:

Թէև այդպէս, այդ դրութիւնն էլ մի շատ հետաքրքրական երևոյթ է: Ելի կեանք է դա, ելի սովորականից տարբեր մի տրամադրութիւն է և երերումները, որոնումները գոնէ այն են ցոյց տալիս, որ հասարակական կեանքը չէ ճահճացած, չէ նեխվում:

Այս բոլորից յետոյ հարց է գալիս, թէ ինչ էր ներկայացնում ռուսահայոց մամուլը անցեալ տարի: Թողնելով ընդհանուր մի տեսութիւն անելու միտքը, որ նախ և առաջ չէ համապատասխանում այս տողերի նշանակութեան, մենք միայն մի հանգամանք մատնանիշ կանենք, որը միշտ համարել ենք չարիք: Դա այն է, որ հայոց մամուլի մի մասը շարունակում է տպագրական խօսքը ցեխոտելու եռանդը: Հասարակական հարցեր չը կան այդ օրգանների համար, աշխատել ընթերցողին մտաւոր մի թեթև գոնէ պաշար տալ չը կայ ու չը կայ, բայց դրա փոխարէն շարունակվում է հին, արդէն ամենքից զզվեցրած սովորութիւնը հայհոյել, միշտ կրկնելով մի և նոյնը, միշտ կերակրվելով սեփական այրված կաշին մի կերպ հովացնելու երեխայական հաճոյքով:

Օրինակի համար, մենք վերցնում ենք «Լումա»: «Գիտանի և անտիտանի գիտելեաց շտեմարան» է նա անուանված, և շատ խրատացի կերպով: Մենք երբէք ուշադրութիւն չենք դարձրել, թէ գրական ինչ սանդղածագործութիւններ են տալիս Գիւտ քահ. Աղանեանցի ձեռերը: Բայց մի բան պարզ ցոյց է տալիս, որ թէ քահանայ—խմբագիրը և թէ նրա ձեռերը երբէք չեն էլ կարող բարձրանալ այն դրութիւնից, որի մէջ գտնվում են տասնեակ տարիներից ի վեր: Երկու ամիսը մի անգամ մի հաստ գիրք են հրատարակում այդ գրական գործիչները: Երկու ամիսը շատ և շատ բաւական մի միջոց է ուղեղ շարժելու, մի թեմա գտնելու, մի նիւթ մշակելու և հասարակութեան առաջ դուրս գալու համար. բայց ընթերցողը տեսնում է միշտ մի և նոյնը.—յօղուածների, հին ու նոր բաների մի ժողովածու, իսկ միակ բանը, որ պիտի պարբերական հրատարակութեան կերպարանք տայ Գիւտ քահանայի սիրասուն զաւակին, հայհոյանքն է «Մշակի» դէմ, որ ֆանատիկոս ադանդաւորի ջերմ եռանդութեամբ երբէք չէ ընդհատվում: Արձանագրում ենք այս իրողութիւնը իբրև մի նմուշ, որ ցոյց է տալիս, թէ ինչ կարելի է սպասել այդ տեսակ մամուլից: Երկու ամիս ապրել, երկու ամիս անդադար մտածել թէ հանդէս պէտք է հրատարակել, թէ հասարակութեան կարդալու նիւթ պէտք է տալ, և այնու ամենայնիւ ոչինչ չը գտնել անելու, բացի անթիւ անգամ ծամած ու ծամծմած ու նորից էլի ծամած հայհոյանքներից «Մշակի» դէմ,—համաձայնեցէք, [illegible]

[illegible]

Մեզ [illegible] համար չէ, որ գրում ենք այս տողերը: [illegible] նում է մամուլի նշանակութիւնը, հայ ընթերցողը ձանձրանում, զզվում է. և վնասը ամենքի համար պարզ է:

Գիւտ քահանան ունի և հետևողներ, որոնք նոյնպէս իրանց «գրական գործունէութեան» համար միակ փրկութիւն, միակ հիմք ընդունել է «Մշակը» հայհոյելը: Բայց այդ հետևողները այնքան լաւ յայտնի են մեզ, որ մեծ տանջանք կը լինէր մեզ համար խօսք սկսել նրանց մասին:

Եւ այսպէս, փաստը մնում է տխուր, ողբալի: Հայ մամուլ, կայ տպագրական խօսքը հասարակութեան մտաւոր շահերին ծառայեցնելու հնարաւորութիւն, բայց չը կայ շնորհք, ընդունակութիւն՝ կարգին, մարդավայել կերպով գործ կատարելու: Ահա թէ ոչքան ցաւալի է մեր մամուլի մի մասի դրութիւնը: Հիւանդոտ, անկարող, խղճալի, նա պատժվում է իր արատների համար, բայց երբէք խելքի չէ գալիս և շարունակում է մնալ բարոյական գանգրենա: Ե՞րբ պիտի խելքի գան այդ պարոնները, երբ պիտի հասկանան աշխատող, օգտակար հանդիսացող մարդկանց պարտաւորութիւնները: Տարիներ են անցնում, և միշտ այս հարցը...

ՆԱՄԱԿ ԲԱԹՈՒՄԻՑ

Յունվարի 23-ին

Երէկ, ամսիս 22-ին, տեղիս երկաթէ թատրօնում Թիֆլիսից եկած վրաց դերասանական խումբը ներկայացրեց իշխան Սումբաթօվի նոր պիեսան՝ «Դաւաճանութիւն» 5 գործողութեամբ դրաման:

Չը նայելով, որ տոմսակների գները բաւական թանգացրված էին, բայց և այնպէս չենք կարծում թէ որ և է ժամանակ երկաթէ թատրօնը միանգամից այնքան հասարակութիւն տեսած լինի, որքան այդ ներկայացման: Թէ պիեսայի նորութիւնը և թէ նրա մասին եղած գովասանական քննադատութիւնները վաղուց արդէն մեծ հետաքրքրութիւն էին առաջ բերել հասարակութեան մէջ, որին պէտք է վերագրել և նրա այդքան բուռն վերաբերմունքը դէպի երէկվայ ներկայացումը: Ոչ միայն մի հատ տոմսակ չէր մնացել, այլ և հարիւրաւոր մարդիկ յետ դարձան տոմսակ չը լինելու պատճառով: Այդ պիեսան պէտք է կրկնվի նաև վաղը, ամսիս 24-ին երեկոյեան:

Երէկվայ ներկայացումը, համեմատած նոյն խմբի կողմից Թիֆլիսում տուած ներկայացման հետ (նոյն պիեսայի) որի մասին այսօր կարդացինք Թիֆլիսից ստացված թերթերում, իր շատ թերութիւններով հանդերձ անհամեմատ լաւ էր: Գոնէ զերծ էր այն ծայրահեղ թերութիւններից, որոնց մասին այնքան դառն կերպով ակնարկում էր մանաւանդ վրաց «Ցնոբիս Փուրցելի» թերթը:

Գ. Գրիգորեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Кавказъ»-ին հեռագրում են Երևանից. յունվարի 23-ին. «Էջմիածնի գաւառապետ կապիտան Շմերլինգը, որ դատարան էր կանչված Աշտարակի անկարգութիւնների գործի քննութեան ժամանակ, այսօր երեկոյեան մօտ ժամը 8-ին վերադառնում էր Էջմիածին: Երևանի մի նեղ փողոցում, որի մէջ բացվում են բազմաթիւ նեղ-նեղ փողոցներ, մի անյայտ մարդ ցատկեց դէպի սահնակը և համարեա ուղղակի լէվօլվէր արձակեց կապիտան Շմերլինգի երեսին, որը բարեբաղդաբար անվնաս մնաց: Վերարկուի վրա երևում է մի մեծ այրվածք: Այդ ձայնի վրա դուրս եկած տեղացիներից մէկը յայտնեց, որ չարագործները երկու հոգի էին: Կապիտան Շմերլինգն ուզում էր հետամտել արձակողին, բայց նեղ փողոցներում՝ մթութեան պատճառով՝ հետքը կորցրեց: Կատարվում են ամենամանրամասն հետախուզումներ»:

—

Նոյն լրագիրը հաղորդում է, որ Հայ-Լուսաւորչական սինոդի պրօկուրոր իսկական պետական խորհրդական Կանչելիի երկարատև հիւանդութեան պատճառով, արդարադատութեան մինիստրի կարգադրութեամբ նոյն մինիստրութեան ծառայութեան մէջ Գանձակի նահանգական դատարանի աւագ նոտարիուսի պաշտօնակատար նադվօրնի սովէտնիկ Լ. Ա. Ցրենկելը նշանակվել է յիշված սինոդի պրօկուրորի պաշտօնակատար և արդէն գնացել է իր պաշտօնատեղը:

—

Մեզ մի քանի անգամ գրել են, գանգատվելով որ հայոց թատրօնի ներկայացման տոմսակները վաղօրօք ձեռք են բերվում թատրօնի կասսայից և յետոյ թանգ գնով ծախվում ուրիշներին: Մանաւանդ վնասվում են վերնատան յաճախորդները, որոնք ստիպված են լինում գնել տոմսակներ թանգ գնով, երբեմն նոյն իսկ երկպատկված, երբ, օրինակ, լինում են այնպիսի ներկայացումներ, ինչպէս են բենեֆիսները, կամ օրինակ, «Համլէտի» ներկայացումը: Անհրաժեշտ է, որ դրամատիկական կօմիտէտը ուշադրութիւն դարձնէ այդ հանգամանքի վրա և աշխատէ թիւրիմացութիւնների առաջն առնել:

—

Ցերգանեան նահանգում գտնվել են նաւթաբեր հողեր: Տեղական բարձր իշխանութիւնը խնդրում է երկրագործութեան մինիստրութեանը՝ հնար եղածին չափ շուտ աշխատել շահագործել երկրի այդ բնական հարստութիւնը: Ցերգանեան նահանգի այդ նոր հարստութեան աղբիւրի մասին լուր առնելուն պէս եղբ. Նօբէլ խսկոյն ուղարկել են իրանց երկրաբանին, որ գնայ և ուսումնասիրութիւններ անէ: Այդպէս են օտար դրամատէրերը. ամեն բանում նրանք արտայայտում են ձեռներէցութեան—ինիցիատիվի ոգի, իսկ մերոնք՝ արհեստական յատուկ վախկոտութեամբ՝ սպասում են, որ ուրիշները նոր ուղի հարթեն պրծնեն, իրանք յետոյ գնան նոցա, կապկեն նրանց արածը:

—

Բագուի լրագիրների ասելով, Բիբի-Էյբաթի բանւորների մէջ միտք է ծագել հիմնելու զուտ բանւորական սպառող ընկերութիւն: Այս օրերս Թիֆլիսի ընկերութեան նաւթահանքում լինելու է այդ կազմվելիք ընկերութեան մասնակցելու ցանկութիւն յայտնողների ընդհանուր ժողով՝ ծրագիրը մշակելու համար: Չէ կարելի չը ցանկանալ կատարեալ աջողութիւն աշխատաւոր բանւորների այդ առաջին ինքնագիտակից քայլերին: Ներկայ հասարակական դրամատիկական կազմի պայմաններում սպառողական կօօպերատիվ ընկերութիւնները ամենապիտանի պաշտպանիչ միջոցն են հանդիսանում:

—

Ներկայ տարվայ գարնանից Սղնախի և Թելավի գաւառներում պէտք է սկսվեն թէյի մշակութեան փորձեր խոշոր չափերով:

—

Յունվարի 24-ին Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը մերժեց Բագուի վաճառական պ. Ծատուրեանի խնդիրը Նաւթլուղի նաւթաբեր հողերն իրան կապալով տալու մասին: Վարչութիւնը պարոնի առաջարկած պայմանները գտաւ անձեռնտու քաղաքի համար:

—

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, որ մօտ օրերս Մօսկվայում տեղի ունեցաւ պ. Շալեապինի բենեֆիսը: Պարոնը առաջին անգամ առպարէզ եկաւ Դեմօնի դերում և շատ

համարելով՝ պարզ լեզուով, դիւրըմբռնելի լուսաբանութեամբ ժողովրդական գրքեր յօրինել գիտութեան զանազան ճիւղերից: Իսկ երկրորդի՝ հրատարակիչ—գրավաճառների, պարտքը հա- [illegible]

բացառապէս ինտելիգենտ դասակարգից, սակայն, որ գլխաւորն է, մարդիկ, որոնք անհատական կոչումով մասնաւոր շրջանակի մէջ չեն սահմանափակված, այլ հասարակական շահաւէտ գործունէութեան գլուխ են անցած: Այնպէս որ, ընկերութիւնների ակտիվ անդամների մեծագոյն մասը բաղկացած է դոցենտներից, ուսուցիչներից և գրողներից:

Ինչ վերաբերում է ընկերութեան գործունէութիւնը ապահովող նիւթական միջոցներին, պէտք է ասել, որ այդ տեսակէտից ամենանախանձելի վիճակ ունեն Անգլիայի և Հիւսիսային Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգների կրթական ընկերութիւնները, որովհետև այնտեղ, մանաւանդ Անգլիայում, ինչպէս այդ յետոյ կը տեսնենք, կառավարութեան կարգադրութեամբ տեղական համայնքներից որոշ հարկ է վերցնվում ընկերութիւնների բարենպատակ ֆօնդի համար: Իսկ ընդհանուր առմամբ վերցրած, ժողովրդական կրթական ընկերութիւնների նիւթական աղբիւրը կազմում են՝ բացի անդամավճարներից, նաև առատ նուիրատւութիւններ, քաղաքային վարչութեան (մի քանի տեղեր նաև կառավարութեան) տարեկան յատկացրած որոշ գումարը և ընկերութեան սեփական ջանքերով հայթհայթած նպաստները:

Հարկ է նաև ի միջի այլոց չեշտել, որ ժողովրդական կրթական ընկերութիւնները իրանց գործունէութեան ընթացքում սկզբունք են դարձրել՝ բոլորովին չէզոք դիրք բռնել, հեռու միանգամայն կրօնական-դաւանաբանական պտտոյտ հաշիւներից և քաղաքական-կուսակցական պայքարից: Նրանց միակ բարենպատակ ցանկութիւնն է՝ յետամնաց տարրերի, այսպէս ասած՝ ինտելեկտը կրթել, ինչ դաւանութեան և կուսակցութեան ուզում են թող պատկանեն դրանք:

Այժմ խօսենք այն միջոցների մասին, որոնց գործադրութեամբ ձգտում են ժողովրդական կրթական ընկերութիւնները իրանց ընտրած հանրօգուտ նպատակին հասնելու համար:

I. Դասախօսութիւններ եւ դասընթացներ: Կրթական ընկերութիւնների ձեռնարկած ամենագործնական և նպատակայարմար միջոցներից մէկը, որով նրանք «հոգով ծարաւ» ժողովրդի զանազան խաւերին իրաւ մի գրական բան տալ կարող են, համարվում են դասախօսութիւններն ու դասընթացքները: Ընկերութեան իւրաքանչիւր մասնաճիւղ, կենտրոնական թէ գաւառական քաղաքում, ունի իր անդամների մէջ յատուկ ոյժեր, որոնք գիտութեան զանազան ճիւղերից մշակում են մատչելի, ժողովրդական լեզուով, առանց դժուարամարս կօմբինացիաների, դասախօսութիւններ և պարզ օրինակներով համեմատ՝ դասախօսում համախմբված հասարակութեան առաջ: Յաճախ է պատահում, երբ կենտրոնական քաղաքներից փորձված, հմուտ «թափառական դասախօսներ» են գնում գաւառական քաղաքներն ու գիւղերը այս կամ այն նիւթի մասին ամենուրեք խօսելու համար: Այդպիսի դէպքեր լինում են սովորաբար որ և է կարևոր ագիտացիայի ժամանակ, երբ կենտրոնական մարմինը կարիք է զգում ընդհանուրի բողոքին:

Դասախօսութիւնների նիւթ ընտրվում է բոլոր գիտութիւններից առանց բացառութեան: Սակայն, այսպէս թէ այնպէս, միշտ գերապատուութիւն տրվում է այն ճիւղերին, որոնք սերտ շաղկապված են ժողովրդի կենսական-մտաւոր շահերի հետ: Այսպէս, օրինակ, պարբերաբար դասախօսում են՝ տնտեսական-հասարակական գիտութիւններից, բժշկութիւնից, առողջապահական ուսմունքից, բնագիտութեան զանազան ճիւղերից, պատմութիւնից, գրականութիւնից, գեղարուեստից, աշխարհագրութիւնից, ճանապարհորդական նկարագրութիւններ, ազգագրութիւն, տեխնօլօգիա և այլն և այլն: Գործնական գիտութիւններից կարևոր էքսպերիմենտներ անելու համար, տեղական համալսարանի կամ տեխնիքական դպրոցի վարչութիւնը դնում է դասախօսների տրամադրութեան տակ իր քիմիական լաբորատորիան ու ապարատները:

Իսկ ժողովրդական դասընթացքները, սեմեստրական տևողութեամբ, գրեթէ նոյն կարգի կազմակերպութիւն ունեն, շաբաթական մի կամ երկու դասախօսութեամբ, երեկոները, միայն այն տարբերութեամբ, որ դասընթացքները (ուր դասաւանդվում են նաև եւրօպական առաջնակարգ լեզուներ)—ցածր, միջին և բարձր բաժանմունքներով—դպրոցի բնաւորութիւն ունեն, և յաճախորդները գրվում են աշակերտ ամբողջ սեմեստրի համար և կանօնաւոր հետևում կուրսերին: Ժողովրդական դասընթացքների ծագումը համեմատաբար նոր է: Դրանց հայրենիքը Անգլիան է, ուր տասնեակ տարիներից ի վեր գոյութիւն ունեն ժողովրդական համալսարանական կուրսեր ընդարձակ ծաւալով («University-Extension»): Գերմանիայում առաջին ժողովրդական համալսարանը համարվում է «Humbolt-Akademie», Բերլինում, հիմնված 1878 թւին: Ժողովրդական համալսարանական դասընթացքներ հիմնելու և կանօնաւոր սիստեմով դասախօսութիւններ կարդալու միտքը յղացել է աւելի բարձր՝ ուսումնական խաւերում (գոնէ Գերմանիայում), յատկապէս քաղաքատնտես դոցենտների մէջ:

(Կը շարունակվի)

աջող կատարեց: Բայց մեզ այդ չէ հետաքրքրում լրագիրների հաղորդած լուրից, այլ այն, որ այդ երեկոյեան բենեֆիսը Շալեապինին տուեց զուտ արդիւնք 15,000 րուբլի...

—

ԱՆԱՊԱՅԻՑ մեզ գրում են. «Դեկտեմբերի 27-ին տեղիս սիրողները, ժամանակցութեամբ Մ. Շուտի, տուին հայերէն լեզուով երրորդ ներկայացումը, որ գրաւել էր հայ և օտարազգի բազմաթիւ հասարակութիւն: Ներկայացումը սպասածից աւելի աջողութեամբ անցաւ և ժողովուրդը ցրւեց գոհ և ուրախ: Սիրողները պատրաստւում են տալ Վարդանանց տօնին չորրորդ ներկայացումը: Սրտանց ցանկանում ենք աջողութիւն»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՆԱԽԸՆԹԱՑ ՕՐԸ

Մենք գտնվում ենք պատերազմի, աղետալի պատերազմի նախընթաց օրը: Ինչպէս երևում է, ի դերև պէտք է անցնեն բոլոր այն խաղաղասիրական ջանքերը, որ ամբողջ քաղաքակիրթ մարդկութիւնը և մարդկութեան մտածող լաւագոյն մասը գործ են դնում խափանելու այն արհաւիրքը, այն սոսկալի աղէտը, որ ամեն մի պատերազմ բերում է իր հետ ոչ թէ միայն այն ազգերին, որոնք պատերազմում են, այլ և համայն մարդկութեան: Ռուսաց կայսերական կառավարութեան պաշտօնական հաղորդագրութիւնը յայտնում է, որ Եապոնիան, չը սպասելով նոյն իսկ Ռուսաստանի պատասխանի ստացման, շտապել է յետ կոչել իր դեսպանական մարմինը և խզել դիպլօմատիական յարաբերութիւնները Ռուսաստանի հետ: Այդպիսով, քանի որ, այդ հաղորդագրութեան համաձայն, Եապոնիան է նախայարձակ լինողը, ուրեմն նրա վրա և ընկնում է ահաւոր պատերազմի ամբողջ պատասխանատուութիւնը:

Խաղաղասիրութեան բոլոր բարեկամները, բոլոր լաւագոյն մտածողները մեծ վշտով պէտք է համակվեն, տեսնելով որ XX-րդ դարի սկիզբը մարդկային արիւնով պէտք է ներկվի: Եւ սակայն, որպիսի վարդագոյն յոյսեր էին տածվում, որ XX-րդ դարի պատմութեան էջերից պատերազմը պէտք է անհետանայ, որ նա այդ դարի սերունդների համար լոկ հեռաւոր յիշողութիւն պէտք է մնայ: Այժմ, երբ վիճակն ընկած կարելի է նկատել, մնում է միայն, որ խաղաղասիրութեան բարեկամները իրանց բոլոր ճիգերը թափեն, որպէսզի գէթ պատերազմի հրդեհը չը տարածվի, որ նա սահմանափակվի միայն երկու պետութիւնների մէջ, որ մարդկային արիւնհեղութիւնը որքան կարելի է շատ նեղ սահմանների մէջ կատարվի և որքան կարելի է շատ կարճ տևի:

Այդ յոյսերի իրականացումը կախված է, ի հարկէ, այն հանգամանքից, թէ ինչ դիրք կը բռնեն միացած պետութիւնները ռուս-եապոնական ընդհարման մէջ:

Տարակոյս չը կայ, որ Ռուսաստանի դաշնակիցը, Ֆրանսիան, իր բոլոր ույժերը, իր բարոյական բոլոր ազդեցութիւնը և հեղինակութիւնը պէտք է գործ դնէ՝ թոյլ չը տալու, որ պատերազմը մեծ ծաւալ ստանայ:

Անգլիայում հասարակական կարծիքը բաժանվել է երկու բանակի այն հարցի մասին, թէ ինչ դիրք պէտք է բռնէ Անգլիան ռուս-եապոնական ընդհարման մէջ: Մամուլի մի մասը, իրան ղեկավար ունենալով «Times» լրագիրը, քարոզում է հակա-ռուսական քաղաքականութիւն և մինչև անգամ միջամտութիւն յօգուտ Եապոնիայի: Միւս մասը, պարագլուխ ունենալով «Daily News» լրագիրը, ընդհակառակը, ապացուցանում է, որ այդպիսի քաղաքականութիւն վնասակար կը լինի Անգլիայի շահերի համար, որովհետև գործելով Ռուսաստանի դէմ, Անգլիան դրանով արուեստական օգնութիւն արած կը լինի իր գլխաւոր մրցակիցներին առևտրական ասպարէզում, Հեռաւոր Արևելքում, այն է Գերմանիային և Եապոնիային: Սակայն առաջին կարծիքը աւելի շատ համակրութիւն է գտնում Անգլիայում, որովհետև այդ կարծիքը համապատասխանում է այն աւանդական հայեացքին, որ ունեն անգլիացիները Ռուսաստանի մասին, իբրև Բրիտանիայի համար մի վնասակար երկրի:

Ո՞ր կարծիքը և հասարակական ո՞ր հոսանքը կը յաղթանակէ Անգլիայում, դեռ շատ դժուար է նախատեսել, թէև փերականութիւնը այժմ առաջին հոսանքի կողմն է:

Մնում են Գերմանիան և Միացեալ-Նահանգները, որոնց բռնած դիրքից նոյնպէս շատ բան է կախված: Հաւանական է, որ այդ երկու հզօր պետութիւնները չէզոքութիւն կը պահպանեն, բայց օգուտ կը քաղեն Հեռաւոր Արևելքի դէպքերից և իրանց գործերը կը շտկեն երկրագնդի զանազան տեղերում: Գերմանիան արդէն գործեր է սկսել հարաւային Աֆրիկայում և Ուրուգվայում ծագել է ներքին պատերազմ, որ առիթ է տալիս նրան միջամտելու: Միացեալ-Նահանգները աննկատելի կերպով կլանեցին Պանամի փոքրիկ հանրապետութիւնը և այժմ պատրաստվում են իրանց հովանաւորութիւնը յայտարարել Ս. Դօմինգօի հանրապետութեան վրա:

Միւս մեծ պետութիւնները, Աւստրիան և Իտալիան, դեռ սպասում են:

Եւ այսպէս գործերի վիճակի վրա էական ներգործութիւն կարող է ունենալ Անգլիայի բռնելիք դիրքը: Յուսանք, որ այդ դիրքը լինի ի նպաստ խաղաղասիրութեան:

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ

Փող, փող եւ միայն փող է հարկաւոր: Եապոնական կառավարութիւնը իր ուժից վեր ջանքեր է անում պատերազմի ոգին կազմող նիւթը—փող ձեռք բերելու համար:

Նախ և առաջ նա իրականացնում է 5% ներքին փոխառութիւն 100,000,000 դրամագլխի 95%-ով: Խոշոր դրամատէրերն այդ փոխառութիւնը համարում են «ազգային գործ», հայրենասիրութիւն, և միայն Միտցու Բիշի հարուստ դրամատէրը ստորագրել է 20,000,000 իէնի:

Երկրորդ, կառավարութիւնն իր գանձարանն է մացնելու տեղական հողային տուրքերը (որոնք գտնվում էին տեղական վարչութիւնների տրամադրութեան տակ) մօտ 25,000,000 իէնի և աւելացնում է եկամուտի հարկն ու շաքարի ակցիզը, որից գոյանում է աւելորդ 15,000,000: Բացի դրանից կրճատվում են մի քանի մասերի շատ թւով պաշտօնեաներ և կանգ են առնում ոչ անմիջապէս անհրաժեշտ հասարակական աշխատանքները, որից և գոյանում է ևս 40,000,000: Այդ բոլոր միջոցները տարեկան մօտ 80,000,000 իէնի են աւելացնում եկամուտի վրա, որը և նշանակվում է պատերազմական փոխառութիւնը հանգցնելու համար:

Տօկիօյի մինիստրութիւնը սկսել է բանքետներ և խնջոյքեր սարքել երկրի զանազան մասերից հաւաքված դրամատէրերի պատւին, որպէս զի դրանով շոյէ նրանց և պատերազմական ապառնի անհաջին փոխառութիւնները դիւրացնէ իր համար:

Մինիստրներ և դիպլօմատներ խունկ են ծխում դրամատէրերին... Ահա բուրժուական կազմակերպութեան հրաշալիքներից մէկը:

—

Եապօնիան գրաքննութիւն է հաստատում: «Daily Mail» լրագիրը հաղորդում է Տանգհայից, որ եապօնական հեռագրական գրաքննութիւնը ոչ մի տեղեկութիւն բաց չէ թողնում գործերի դրութեան մասին երկրում: Սակայն, այնուամենայնիւ, լուրեր հասնում են արտասահման: Մասնաւոր լուրերին նայելով, Եապոնիայում պատրաստվում է մինիստրութեան տապալումն: Այն դէպքում, երբ վիկօնտ Կատցուրան չը հրաժարվի պաշտօնից, կոմս Մատցուկատան կը կազմէ նոր մինիստրութիւն:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Temps» լրագիրը տեղեկութիւն է ստացել Կ. Պօլսից, որ յունվարի 15-ին Աւստրիան և Ռուսաստանը յանձնեցին Բ. Դրան պատասխան նրա յունվարի 10-ի յիշատակագրին՝ ռէֆօրմների կօնտրօլի հարցի վերաբերմամբ:

—Թիւրքիան նորից սենսացիօն հաղորդագրութիւն է ուղարկել, իբր թէ Սարաֆօվը առնում է Աւստրիայում մեծ քանակութեամբ ֆէսեր, որպէս զի բաժանէ ապստամբներին այն նպատակով, որ նրանց կատարած բռնաբարութիւնները վերագրեն թիւրքաց զինուորներին: Այդ առիթով «Agence Télégraphique» նկատում է ոչ առանց հիմունքի, որ բոլոր այդ լուրերը հնարվում են իսկապէս թիւրքական սխրագործութիւնները քօղարկելու համար:

—Այս օրերս Բէլգրադում կալանաւորվեց սերբիական սպանված թագաւոր Ալէքսանդրի նախկին քարտուղար Պետրօնօվիչը, որ մեղադրվում է թէ իշխան Միքայէլ Օբրենօվիչի որդու ժառանգութիւնը փչացրել է: Պետրօնօվիչ հաւատացնում է, որ անհետացած գումարները նա ուղարկել է Անգլիա զանազան անձանց հանգուցեալ թագաւորի անձնական հրամանով:

—Հնդկաստանի կառավարութիւնը պաշտօնապէս հերքում է լուրերը այն մասին, թէ իբր անգլիական արշաւանքը Տիբէտում հրաման է ստացել վերադառնալ, որովհետև նրան սպառնում է այնտեղ հանդիպումն ռուսաց զօրքի հետ: Կառավարութիւնը հերքում է և այն, որ Տիբէտ ուղարկվում են նոր զօրքեր:

—Ծննդեան տօներին Թիւրքաց սուլթանը մի ընծայ ուղարկեց գերմանական կայսրին, բաղկացած 422 արկղներից: Այդ արկղների համար պէտք է պալատում մի մեծ ցուցահանդէս կազմվի:

—Միլտօնի «Դրախտ Կորուսեալ» պօէմայի ձեռագիրը Լօնդօնում վաճառքի հանված լինելով, մինչև 125,000 ֆրանկ փող առաջարկվեց: Անգլիացիները շատ երկիւղ էին կրում, որ ամերիկացիները չը գնեն այդ գանձը:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

23 յունվարի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Յունվարի 23-ին Էրմիտաժի թատրօնում Նորա Մեծութիւնների և Նորա Բարձրութիւնների ներկայութեամբ կայացաւ ներկայացումն: Յունվարի 24-ին Նորա Մեծութիւնները այցելեցին ակվարէլիստների ցուցահանդէսը:

Կ. ՊՕԼԻՍ: Յարաբերութիւնները Բ. Դրան և Բօլգարիայի միջև վատացան՝ կապ ունենալով ներման շնորհման և բացառական միջոցների պահպանութեան հարցի հետ:

ՎԼԱԴԻՎՕՍՏՕԿ: Կտրականապէս հերքվում է Տօկիօից հաղորդած և այստեղ տարածված այն լուրը, որ իբր թէ ռուսական իշխանութիւններն են կարգադրել, որ եապօնացիները հեռանան երկրից. եապօնական առևտրական գործակալը խոստովանեց, որ ինքն շրջաբերական հեռագրով տեղեկացրեց երկրի մէջ բնակվող բոլոր եապօնացիներին, թէ Վլադիվօստոկ է եկել «Աֆրիդիս» շոգենաւը, որով նրանք կարող են բոլորն էլ ճանապարհ ընկնել: Շրջաբերականը ուղարկել է ինքն Տօկիօից ստացած կարգադրութեան համաձայն:

ԲԵԼԳՐԱԴ: Գրուիչ և Պրօտիչ հրաժարվեցին նոր կաբինէտ կազմակերպելուց:

ՎԼԱԴԻՎՕՍՏՕԿ: Երկրի ընդհանուր դրութեան մասին այստեղ ոչինչ տեղեկութիւններ չը կան. մինչև անգամ իշխանութիւնները կատարելապէս անտեղեակ են, ստանալով միայն առանձին կարգադրութիւններ, որոնցից երևում է, որ թշնամուն դիմադրելու պատրաստութիւնները սաստկանում են, բայց դեռ ևս չը կայ էական կարգադրութիւն փող տալու մասին, առանց որի շատ պատրաստութիւններ անհնարին են: Հասարակութեան տրամադրութիւնը ճնշված է դրութեան անորոշութեան պատճառով. առևտուրը և բանկային օպէրացիաները կանգ են առել: Պաշարման սպասելով, Ուսուրեան երկաթուղու վարչութիւնը և նահանգական գանձարանը մտադրութիւն կայ փոխադրել Խաբարօվսկ, շրջանային վարչութիւնը—Նիկօլսկ-Ուսուրիյսկիյ. արևելեան ինստիտուտը և դպրոցները կարձակվեն: Լուր է պտտում, որ բուն տեղացիները կը պարտաւորեցվեն մթերքի պաշար պատրաստել: Ի հարկէ, անթիւ սիմար լուրեր են պտտում: Իւրաքանչիւր օր սպասվում է մօբիլիզացիա: «Восточный Вѣстникъ» լրագիրը յոյս է յայտնում, որ ընդհարում տեղի չի ունենայ: Քաղաքից դուրս գնացողների թիւը շատ է ներս մտնողների թւից: «Восточный Вѣстникъ» լրագրում, Կվանտունից ստացված թղթակցութեան մէջ, լուր է հաղորդվում, որ առաջիկայում մեզ յետ է դարձնվելու երկաթուղին Ինկօուից մինչև Շանխայգուան:-Կեախտա-Պէկին երկաթուղու հետախուզութիւններն աւարտված են: Լուր է պտտում, որ մեր եօթ գնդերի ընթացքը դէպի Կօրէյի սահմանը կանգնեցրված է:

Կ. ՊՕԼԻՍ: Դեսպանը ներկայացրեց սուլթանին գեներալ Ջիօրջիսին, որը եկել էր Թիւրքական դիվիզիայի գեներալի համազգեստով: Սուլթանը շատ սիրալիր ընդունելութիւն ցոյց տուեց գեներալին:

ՏՈՒՐԻՆ: Բացված է միջազգային աւտօմօբիլական ցուցահանդէս:

ՏՈՒԼԶԻՆ: Այսօր, առաւօտեան 5 ժամին, զգացվում էր երկրաշարժ:

25 յունվարի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Արտաքին գործերի մինիստրի շրջաբերական հեռագիրը ռուսաց Կայսերական ներկայացուցիչներին արտասահմանում. «Պետերբուրգ, 1904 թւի յունվարի 24-ին: Իր կառավարութեան յանձնարարութեամբ, Պետերբուրգի եապօնական դեսպանը յանձնեց յայտագիր, որով յայտնվում է ի գիտութիւն Կայսերական կառավարութեան, որ Եապոնիան վճռել է ընդհատել այլ ևս բանակցութիւնները և յետ կանչել դեսպանին և միսիայի ամբողջ կազմը Պետերբուրգից, այդ պատճառով Թագաւոր Կայսրը բարեհաճեց Բարձրագոյն հրամայել, որպէս զի Տօկիօի ռուսական դեսպանը Կայսերական միսիայի ամբողջ կազմով անյապաղ հեռանայ Եապոնիայի մայրաքաղաքից: Տօկիօի կառավարութեան այդպիսի գործունէութեան եղանակը, որ մինչև անգամ չը սպասեց Կայսերական կառավարութեան այս օրերս ուղարկած պատասխանի ստանալուն, դնում է Եապոնիայի վրա ամբողջ պատասխանատուութիւնը այն հետևանքների, որոնք կարող են տեղի ունենալ դիպլօմատիական յարաբերութիւնների ընդհատվելուց երկու կայսրութիւնների միջև:»

ՀԱԱԳԱ: Ի նկատի ունենալով լարված յարաբերութիւնները Ռուսաստանի և Եապոնիայի միջև, կառավարութիւնը հրամայեց դէպի Հնդկաստան ուղարկելու «Ֆրիսլանդ» կրէյսերը, որպէս զի ծովի վրա իր տրամադրութեան տակ ունենայ զինուորված ույժեր, որոնք բաւարար կը լինեն Նիդէրլանդիայի չէզոքութիւնը պաշտպանելու համար անհրաժեշտ դէպքերում:

ՍՎԱԿՕՄՊՈՒՆԴ: Ֆրանկէի զօրաբաժինը տաք կռւից յետոյ մտաւ Օմարուրու: Թշնամին մեծ կորուստներ ունեցաւ: Օմարուրուն շրջապատված է թշնամիներով. յունվարի 25-ին Կարիբիբից այնտեղ է գնում օգնական զօրքը: Ճանապարհը մինչև Վինդգուկ ուղղված է:

ՏՕԿԻՕ («Րէյտ. գործ.»): Շոգենաւերի բոլոր սովորական երթևեկութիւնները հիւսիսային Չինաստանի և Կօրէյի նաւահանգիստներում վերացված են:

ԿԱՐԱԿԱՍ: («Րէյտ. գործ.»): Յունվարի 18-ին Օրինօկօի և Պարեա ծովածոցի ափերի վրա զգացվում էր երկրաշարժ:

Կ. ՊՕԼԻՍ: Մակեդօնական ժանդարմէրիայի հրամանատարի արտասահմանեան օգնականներին իրանց դեսպանները ներկայացրին զինուորական մինիստրին:

ԲՈՒԴԱՊԵՇՏ: Գէրօմաէկեան կօմիտատի Կէզդիվաշարգէլում երկրաշարժ էր զգացվում:

ՍԻՆԳԱՊՈՒՐ: «Րէյտ. գործ.»: Եապօնական «Նիսսին» և «Կասուգա» պատերազմական նաւերը ճանապարհ ընկան դէպի հիւսիս:

ՀԷԼՍԻՆԳՖՕՐՍ: Ռունէբէրգ բանաստեղծի ծննդեան օրվայ հարիւրամեայ տարեդարձի առիթով, նահանգապետի թոյլտուութեամբ, քաղաքը երէկ լուսավառված էր. համալսարանը, դպրոցները և զանազան ընկերութիւնները տօնում էին բանաստեղծի յիշատակը: Կարգապահութիւնը օրինակելի էր:

ԽԱՐԲԻՆ: Վլադիվօստոկից եկած եապօնական հիւպատոսի օգնականը շփոթեցրեց երկաթուղու տէրրիտօրիայի վրա ապրող եապօնացիներին, որոնք պահեստի են տալիս և ծախծխում են ապրանքները և ուղևորվում են հայրենիք: Մթերքների և փուրաժի գները աճում են:

25 յունվարի

ՊՕՐՏ-ԱՐՏՈՒՐ: Եապօնական հիւպատոսը հեռագրեց տեղական եապօնական տանուտէրին՝ առաջարկել եապօնացիներին հեռանալ Պօրտ-Արտուրից և Դալնիից: Այդ տեղեկութիւնը յուզմունք առաջացրեց նրանց միջև, նրանք շտապով ծախում են իրանց իրեղէնները. շոգենաւ առ այժմ չը կայ, եապօնացիները աշխատում են վարձել շոգենաւ: Երեք օր է Եապօնիայից հեռագիրներ չը կան: Տեղեկութիւն է ստացված, որ պայմանական հեռագիրների ընդունելութիւնը և ուղարկումը Եապօնիայում արգելված է:—Ցուսիմա կղզու վրա, Մօզամպօից քառասուն մղոն հեռաւորութեամբ, կենտրօնացած է եապօնացիների զօրաբաժինը ընդհարման դէպքում կօրէյական ափը արագութեամբ հասցնելու համար:

ՎԼԱԴԻՎՕՍՏՕԿ: Երէկ եապօնական առևտրական գործակալը կառավարութիւնից հրաման ստացաւ առաջին մեկնող նաւով հեռանալ Վլադիվօստոկից իր բոլոր ծառայողներով. նրան փոխարինող չէ նշանակված:

ՏՈՒԱՊՍԷ: Բացվեց ժողովրդական տունը:

ՍԱՆ-ՖՐԱՆՑԻՍԿՕ: («Րէյտ. գործ.»): Եապօնական հիւպատոսը հաստատում է այն լուրը, որ եապօնական կառավարութիւնը ծառայութեան է կոչում արտասահմանում եղած եապօնական հպատակներին, որոնք համարվում են առաջին կարգի պահեստի մէջ. նրանցից շատերը յունվարի 28-ին մեկնում են:

ՍՕՖԻԱ: (Դիվանագիտական շրջաններից): Թիւրքական սահմանային իշխանութիւնները, մանաւանդ Մուստաֆա-Փաշայում, շարունակում են դժուարացնել առևտրական յարաբերութիւնները և բօլգարահպատակների երթևեկը: Կառավարութիւնը նորից դիմում է արել Բ. Դրանը, բայց դժբաղդաբար առանց հետևանքի, բայց և այնպէս ճիշդ չէ այն լուրը, որ իբր թէ Նաչեվիչը թողնում է իր պաշտօնը.

—Սօբրանիէյում հարցապնդումին Պետրօվը պատասխանեց, որ Թիւրքիան՝ ճշմարիտ է՝ ընդհանրապէս շարունակում է Բօլգարիայի վերաբերութեամբ թշնամական դիրք բըռ-

նել, աչքի առաջ ունենալով րէֆօրմնե֊րի իրականացումն անհնարին դարձնել Մակեդոնիայի համար։ Թիւրքիան ուզում է այդ միջոցով ստիպել Բօլգարիային կամ ծայրայեղ միջոցների դիմել, կամ մտնել Թիւրքիայի հետ անմիջական բանակցութիւնների մէջ, մի կողմ թողնելով Միւրցշտեգում մշակ֊ված րէֆօրմները. բայց բօլգարական կառա֊վարութիւնը հաստատ որոշել է պաշտպանել Ռուսաստանի և Աւստրիայի առաջարկած րէ֊ֆօրմների բոլոր կէտերը և ցոյց տալ նրանց վերաբերութեամբ լիակատար օրինականու֊թիւն։—Վաղը տեղի կունենայ սօբրանիէի փակումը։

ԲԵՐԼԻՆ։ Աչքի առաջ ունենալով, որ ռու֊սական և եապօնական կառավարութիւնները մերժում են պատերազմական ձգտումների գո֊յութիւնը, այստեղ ենթադրում են, որ եթէ բանակցութիւնները նոյն իսկ ընդհատվեն՝ Եապօնիան չի սկսի դիմել՝ յարձակողական գործողութիւնների Ռուսաստանի դէմ։

26 յունվարի

ԽԱՐԲԻՆ. Եապօնացիների մէջ սարսափ է տիրում։ Ճանապարհ են ընկնում բոլորը՝ Վլա֊դիվօստօկում և Ինկօում նրանց սպասող շո֊գենաւերով։ Չինական երկաթուղային հողի վրա բնակվող ռուս ժողովուրդը հանգիստ սպասում է անցքերին։ Երկաթուղային կենտ֊րօնական հիւանդանոցին կից կազմակերպված են ձրի դասընթացքներ գթութեան քոյրերի և եղբայրների համար։

ԼՕՆԴՕՆ։ («Րէյտ. գործ.»)։ Եապօնական դեսպան Գայաշին պաշտօնապէս հաղորդեց, որ Պետերբուրգի եապօնական դեսպանը ան֊ցեալ ուրբաթ կարգադրութիւն ստացաւ տե֊ղեկացնելու ռուսաց կառավարութեանը դիպ֊լօմատիական յարաբերութիւնների խզման մասին, որովհետև Եապօնիան այլ ևս չէ ցան֊կանում սպասել պատասխանի։

ՍՕՖԻԱ։ Այսօր ազգային ժողովի նստաշըր֊ջանը փակված է։ Գահական ճառի մէջ գովա֊բանվում է ազգային ժողովի արդիւնաւէտ գոր֊ծունէութիւնը։

ԲԵՐԼԻՆ։ «Norddeutsche Allgemeine Zeitung» լրագրի մէջ ասված է, որ դիպլօմա֊տիական յարաբերութիւնների ընդհատումը Ռուսաստանի և Եապօնիայի միջև ամենևին չէ նշանակում, թէ անխուսափելի են պատերազ֊մական գործողութիւնները։ Աւելի հաւանա֊կան է ենթադրել, որ Եապօնիան կը սկսէ իրագործել յայտնի ձեռնարկութիւններ Կօ֊րէյում, իսկ Ռուսաստանը, ամենայն հաւա֊նականութեամբ, յամենայն դէպս չի դուրս գայ իր սպասողական դրութիւնից, քանի որ Եապօնիան չի տարածի իր գործողութիւն֊ները յարձակվելու համար Ռուսաստանի գրա֊ւած դիրքի վրա հիւսիսային Կօրէյում, մա֊նաւանդ Եալուի վրա։

ՄՈՒԿԴԷՆ։ Դրութիւնը շատ կրիտիքական է. կարծում են, որ ընդհարումը անխուսափելի է. [illegible]

Խմբագիր ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ ԳԱԲՐԻԷԼ ՏԻՓԱՆԵԱՆ
ԽԱՉԱՏ ՄԵԼԻՔ-ԱԴԱՄԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՉԸ ՏԵՍՆՎԱԾ ԲԱՆ!!!

[illegible] Т-во Шарль, Варшава, центральная почта, ящикъ № 324. Улица Монюшки № 12/11։ [illegible] (եր. օր.) 2—8

Ծախվում է
ՄԱՐՈՒՈՂ ՃՐԱԳՆԵՐ
դրամա 3 գործ.
Հեղ. ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԱԲԵԼԵԱՆԻ
Գինը 50 կ.
Դիմել. Баку, Александру Абелянцу 1—10

ՎԻԷՆՆԱ, ԲԺ. Պ. Մ. ԱՓՐԻԿԵԱՆ
կազմում է խորհուրդներ տեղիս մասնագէտ-պրոֆէսօրների հետ Ռուսաստանից եկող հի֊ւանդների համար. հասցէն։ Wien, Spiegelgasse, 3, IV stock. 3—3

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Տ. ԳԷՈՐԳ-ԲԷԳԵԱՆ
ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ընդունելութիւն ամեն օր.
Առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև 12
Երեկոյեան » 5-ից մինչև 7
Վելիամինօվսկայա փ. № 16, տուն Եղիազա֊րեանի։
42—100

Լոյս տեսաւ № 6. Շիրվանզադէ
ԱՐՏԻՍՏԸ
պատմուածք
96 երես, գինը 15 կոպ.

Վաճառվում է Թիֆլիսում՝ Կենտրօնական և Գուտտէնբէրգ գրավաճառանոցներում, և Բաք֊ւում՝ «Պրոմէթէոս» ընկ. գրավաճառանոցում և Յ. Ղազանջեանի մօտ։ 2—2

Իմ աշխատութեամբ լոյս են տեսել հետևեալ
ԿՐՕՆԻ ԴԱՍԱԳՐՔԵՐԸ
Աշակերտաց համար

1. Դասատետր կրօնի	ա.	տարի	. —	25
2. » »	բ.	»	. —	20
3. » »	գ.	»	. —	30
4. Հին-ուխտ	դ.	»	. —	35
5. Նոր-ուխտ	ե.	»	. —	40
6. Գործք առաքելոց	զ.	»	. —	40

Ուսուցչաց համար

7. Ուղեցոյց կրօնի—հին-ուխտի (սպառ.)	— —
8. » » —Նոր-ուխտի	. 2—50
9. Ուսումն քրիստոնէական կրօնի Դ. հ.	1—50
10. » » » Ե. »	— 50

Ինձ դիմողները ստանում են 1) 6 տարինե֊րի համար 25⁰/₀. 2, 3, 4, 5 տարիների համար 20⁰/₀, իսկ 7, 8, 9, 10 տարիների համար 35⁰/₀ զեղջ։

Կարելի է դիմել—1) ինձ (коммерческое училище), 2) Центральная книжная торговля և 3) Книжный магазинъ «Гуттенбергъ».
42—100 Սահակ քահ. Սահակեանց

Այս օրերս լոյս կը տեսնի
1500 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ
(404—1904)
Հայոց տառերի գիւտը։
Աշխ. Իսահակ Յարութիւնեանի
Ժողովրդական հրատարակութիւն։
2—3

ՄԻ ՓՈՐՁՎԱԾ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ
գրաւականով, որոնում է գանձապահի (кассиръ) պաշտօն, Անդրկովկասի որևէ քաղա֊քում. համաձայն է կատարել այդ պաշտօնին կապ ունեցող ուրիշ գործեր ևս։ Դիմել Կարս Ա. Օհանեանցին։

Բացված է պատկերազարդ
ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍԻ
XI և XII-րդ գրքերի բաժանորդագրութիւնը։
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆՆ Է 3 ՐՈՒԲ.
Նախկին տասը գրքերը ի միասին արժեն՝ խմբագրութեան մէջ՝ 15 րուբլի, մի գիրքը 2 րուբլի. երկուս և աւելին՝ իւրաքանչիւրը 1 ր. 50 կոպ., ա. գիրքը՝ 3 րուբլի։
Դիմել. Ервандy Лалаянцъ. Тифлисъ, Семинарія Нерсисянъ կամ Саперная 5.
(կ. երեք. հ.) 4—12

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է
ՐԱՖՖԻ
ԴԱՒԻԹ ԲԷԿ
Պատմական վէպը
I—II և III գիրք. վերջաբանով.
Գինն է փառակազմ 5 ր., անկազմ 3 ր. 50 կ. Մեզ մօտ վաճառվում է նաև նոյն հեղինակի «Սամուէլը» գ. 3 ր. 50 կ. և միւս աշ֊խատութիւնները։
Դիմել կանխավճարով՝ Баку, Оганесу Газанчіану. 4—10

Հայերէն և ռուսերէն գիտեցող մի
ԿՐԹՎԱԾ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ
Ամենաբարի ռեկօմենդացիաներով
ցանկանում է գանձապահի (кассиръ) կամ վե֊րահսկիչի պաշտօն ունենալ։ Նա և ընդունում է տանը զանազան գրական աշխատանքներ, թարգմանութիւններ, արտագրութիւններ, սրբ֊բագրութիւններ և այլն։ Դիմել «Մշակի» խմ֊բագրատանը Յ. Ե.—ին։ 2—3

Երեւանի նահանգի Սուրմալու գաւառում ծախվում է երկու կտոր հող՝ 2271 դեսեատին և 34 դեսեատին։Ման֊րամասնութիւնների համար դիմել Իգդիր Ефрему Меликъ Вартанесяну 1—10

Հարկա֊ւոր է **Բանւոր-հայուհի** Բաք֊ւում։
Պայմանների մասին դիմել Թիֆլիս, Միքայէ֊լեան փողոց, 160, տուն Էմինօվի։ Իսկ Բաք֊ւում—Մօրսկայա փողոց, տուն Լազարեանցի, բնակ. Սաֆարովի։ Ե. Հ. 1—2

Մամուլի տակն է և շուտով լոյս կ տեսնէ
«ՍՈՒՏ ԺԳՆԱՒՈՐ»
և
«ԱՆՕԷՐ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ»
Հեղինակութիւն Ա. Արարատեանի
Բաժանորդներին խնդրում ենք դիմել և հե֊ղինակի այրին Ֆօմինայա փողոց, № 15, Ա֊րարատեանցին։ 3—3

Լոյս է տեսել և վաճառվում է
Թիֆլիսի, Գանձակի և Բագուի գրավաճառանոցներում
ՍՈԽԱԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
Ազգային լիակատար երգարանի առաջին հատորը՝ հինգերորդ տպագրութեամբ, բարեփոխված թէ հին, գործածական և թէ նոր երգերով և բանաստեղծութիւններով, բաղկացած 382 մեծադիր երեսներից։ Սոյն հատորի մէջ տպված են հանգուցեալ Մելքիսեդեկ սրբազան Մուրադեանի «Գեղամայ Ծովակ», «Խաչ, օգնեա ինձ», «Բուրաստան», «Ձայն», «Մրմունջ պանդխտին» և այլ քանի մի ընտիր բանաստեղծութիւնները՝ «Նէեմիա», «Գ. Ասողիկ» և «Մ. Ե. Մ.» ստո֊րագրութեամբ։ Գրքի երեսը զարդարված է մի համապատասխանող նկարով. գինն է 1 ր., ճանապարհածախսով—1 ր. 20 կ.։ Տասն և աւելի «Սոխակ» պահանջողը ճանապարհածախս չէ վճարում։ Օտարաքաղաքացիք, յայտնելով իրանց ճիշտ հասցէն, դիմում են Բագու, «Սոխակիս» հրատարակչին, սոյն հասցէով. Протоіерею Григорію Григоріанцъ, Баку.
Շուտով լոյս կը տեսնի «Զարկեարի քնարը» երրորդ տպագրութեամբ։ 4—1

„Սօտրուդնիկ“ Գրավաճառանոցը
(Մ. Ա. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑ» ԲԱԳՈՒՈՒՄ՝
պատիւ ունի առաջարկել իր ծառայութիւնները հայ հեղինակներին և հրատարակիչներին նը֊րանց աշխատութիւնները վաճառելու գործում։
Պայմաններ և առաջարկութիւններ խնդրում ենք հաղորդել հետևեալ հասցէով
Баку, Маріи Сундукянцъ. Հ. Կ. 3—5

Продолжается подписка на 1904 г.
на большую ежедневную съ полной программой, выходящую въ Баку, газету
„БАКИНСКІЯ ИЗВѢСТІЯ“
въ газетѣ принимаютъ участіе:
Н. А. Азефъ, Н. П. Ашешовъ, М. С. Балабановъ, Е. З. Барановъ, Кн. В. В. Барятинскій, Г. А. Берлинъ, Безпокойный, В. Богучарскій (В. Я. Яковлевъ), В. В. Брусянинъ, Л. К. Буюъ, Х. С. Варданянъ, П. А, Васильевъ. Ю. А. Веселовскій, В. С. Вейншалъ, К. Воиновъ, Вѣди-Азъ, Л. Е. Габриловичъ, П. П. Гелейшвили, В. Г. Гольцевъ, Горинъ, С. О. Гулишамбаръ, М. М. Гутманъ, Н. К. Дживилеговъ. К. И. Диксонъ, С. Докукинъ, (С. Д.), В. Е. Ермиловъ, З. Н. Журавская, Б. И. Ивинскій (Б. Борскій), А. С. Изгоевъ, Ю. Кавказскій, М. В. Кечеджи-Шаповаловъ, Н. П. Козеренко, А. Н Котельниковъ, Г. Д. Кускова, Д. А. Лицевъ (Далинъ), Мечтатель (Ѳ. Ѳ. Трозинеръ), Мрачный Типъ, Е. С. Некрасова, А. И. Новиковъ, П. Орловецъ, Н. Падаринъ, А. Б. Петрищевъ, Конст. М. Пономаревъ, В. Португаловъ, С. Н. Протоповъ, Д. Д. Семеновъ, С. С. Семеновъ, М. В. Собинина, Орестъ Семинъ, А. С. Скляръ, М. А. Славинскій, М. Ф. Славинская, д-ръ Л. Соколовскій, Ю. Стекловъ, С. А. Тараянцъ, А. Теръ-Арутюновъ, В. Ѳ. Тотоміанцъ, М. И. Туганъ-Барановскій, А. Ю. Финнъ, М. И. Фридманъ, В. І. Харитонъ, Чужой (И. К. А.), Г. И. Шрейдеръ, И. И. Шрейдеръ, В. И. Шарый. И. Г. Эйзенбетъ и друг.

Газета имѣетъ собственныхъ корреспондентовъ въ крупныхъ городахъ Кавказскаго края, а также въ С.-Петербургѣ, Москвѣ, и заграницей.

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА:

	Для городск. подписчиковъ	Для иногород.
На годъ . . .	7 р.	8 р. 50 к.
На 6 мѣсяцевъ .	4 р. — к.	5 р.
На 3 мѣсяца .	2 р. 50 к.	3 р.
На 1 мѣсяцъ .	1 р. — „	1 р. 50 к.

3—3

ДЛЯ ГОДОВЫХЪ ПОДПИСЧИКОВЪ ДОПУСКАЕТСЯ РАЗСРОЧКА:

	Для городск.	Для иногород
При подпискѣ .	3 р.	4 р. 50 к.
Къ 15 февр . .	2 р.	2 р. — „
Къ 15 мар . .	2 р	2 р. — „

Редакторъ-издатель Н. А. ГРИНЕВЪ

ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ
գրողների, գիտնականների, պատմական գործիչների, գիտութիւնների, գրականութիւնների և երկիրների—համաշխարհային և կովկասեան ու հայկական՝
(Մօտ 1000 էջ և մօտ 350 պատկերներով)
խմբագրութեամբ և հրատարակութեամբ «Հանրամատչելի Գրադարանի» հրատարակիչ Հ. Առաքելեանի, նմանողութեամբ Պավլենկօվի «Энциклопедическій Словарь» և ֆրանսերէն Dictionnaire—Manuel Illustré des Ecrivains ef des Littératures» հրատարակութիւնների։
Հանրագիտական պատկերազարդ բառարանը կարևոր օժանդակ և օգտակար տեղեկատու կը լինի ամեն մի ինտելիգենտ և ինքնակրթութեամբ զբաղվող անձի համար։ Բացված է բաժանորդագրութիւն. գինն է մինչև բառարանի լոյս տեսնելը—4 ր., լոյս տեսնելուց յետոյ 5 ր., կազմով,—որ կը լինի շքեղ և գեղանկար—1 րուբլի աւելի։ Ճանապարհածախսի համար պէտք է վճարել 50 կ., իսկ կազմածների համար 70 կ.։ Կարելի է վճարել մաս-մաս—2 ր., և յետոյ 2 ր. 50 կ.։ Պէտք է դիմել բացառապէս՝ կազմող—հրատարակիչ Հ. Առաքելեանին այս հասցէով. Թիֆլիս, խմբ. «Մշակ»-ի, Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
Որովհետև Հանրագիտական Բառարանի տպագրութեան ծախքը մեծ է, ուստի քիչ քանակութեամբ է տպվելու, այդ պատճառով, ցանկալի էր, որ ստորագրողները շտապէին մինչև մայիս ամիսը յայտնել. 3—3

Продолжается подписка на 1904 годъ.
„ТИФЛИССКІЙ ЛИСТОКЪ“
(ГОДЪ ИЗДАНІЯ XXVII)
ПОДПИСНАЯ ЦѢНА.
На годъ: съ доставкой въ Тифлисѣ—5 р., съ пересылкой иногороднимъ—7 р., заграницу—12 р. На полгода: въ Тифлисѣ—3 р., для иногороднихъ—4 р. и за границу—7 р. На 3 мѣсяца: въ Тифлисѣ—1 р. 75 к., для иногороднихъ 2 р. 50 к. и за границу—4 р. На одинъ мѣсяцъ: въ Тифлисѣ—75 к., для иногороднихъ—1 р. и заграницу—1 р. 50 к.
ПОДПИСКА ПРИНИМАЕТСЯ на любой срокъ, но не иначе какъ съ 1 числа каждаго мѣсяца, исключительно въ конторѣ изданія: Головинскій просп., № 3.
ПЛАТА ЗА ОБЪЯВЛЕНІЯ: для Закавказья за мѣсто, занимаемое строкой петита, передъ текстомъ—10 коп. и послѣ текста—5 коп. Извѣщенія о зрѣлищахъ печатаются на первой старицѣ по 20 к. за строку и на 4—по 10 коп. За объявленія въ справочномъ отдѣлѣ взимается по 8 коп. за строку. Объявленія внѣ предѣловъ Закавказья принимаются исключительно въ центральной конторѣ торговаго дома Л. Э. Метцль и К-⁰ въ Москвѣ, Мясницкая, д. Ситова, и въ отдѣленіяхъ его—въ С.-Петербургѣ, на большой Морской, № 11; въ Варшавѣ, Краковское предмѣстье. № 3, по 21 к.—передъ текстокъ и 12 послѣ текста.